

USE OF METAPHORS IN MEDICAL DISCOURSE IN DOCTOR-PATIENT INTERACTION

Alexandru-Ioan Bădescu

PhD Student, National University of Science and Technology, „Politehnica” Bucharest, University Center of Pitești

Abstract: Medical discourse plays an essential role in communication between healthcare professionals and patients. One of the most significant linguistic features of medical discourse is the use of metaphors, which help convey complex medical concepts in a more comprehensible way. Metaphors serve as cognitive tools that simplify technical information, making it accessible to patients with varying levels of medical knowledge. For example, metaphors such as "fighting cancer" or "the body as a machine" are commonly used to explain the nature of diseases and treatment processes. While metaphors can enhance understanding and provide emotional support, they can also introduce limitations, such as oversimplification or unintended stress, especially when used inappropriately. This paper explores the role of metaphors in medical discourse, examining their benefits and also the potential risks. It highlights how metaphors can both facilitate and hinder effective communication in medical settings, with implications for patient care and doctor-patient relationships. The paper emphasizes the importance of choosing appropriate metaphors that align with patients' cultural and emotional contexts, ensuring that communication is characterized by clarity and empathy.

Key words: medical discourse, metaphors, empathy, patient, specialized communication

1. Introducere

Discursul medical este o formă de comunicare specializată, care joacă un rol esențial în interacțiunea dintre profesioniștii din domeniul sănătății și pacienți. Acesta nu se limitează doar la utilizarea unui limbaj tehnic, ci include și aspecte psihologice, culturale și sociale care influențează modul în care informațiile sunt transmise și înțelese. Particularitățile discursului medical sunt esențiale pentru înțelegerea și îmbunătățirea relației medic-pacient pe termen lung, contribuind astfel la calitatea îngrijirii și la succesul tratamentelor.

De aceea, în practica discursivă din domeniul medical se apelează adesea la procedee stilistice pentru a transmite pacientului un mesaj cât mai clar și cât mai apropiat de contextul cotidian al acestuia, fiind folosite astfel numeroase analogii și metafore, în vederea decodării și simplificării informațiilor transmise, care adesea pot fi copleșitoare.

2. Cadrul teoretic

Discursul medical se distinge prin câteva trăsături care sunt esențiale pentru eficiența acestuia. Unul dintre cele mai evidente aspecte ale sale este utilizarea unui limbaj tehnic specific. Termenii medicali sunt adesea incompreensibili pentru pacienți, ceea ce poate crea o barieră în comunicare. De exemplu, medicii folosesc frecvent termeni precum „dispnee” (dispnee = dificultate la respirație), „hipoglicemie” (hipoglicemie = cantitate scăzută a glicemiei) sau „meteorism” (meteorism = balonare) pentru a descrie condiții comune, fără a oferi explicații detaliate. Aceasta poate duce la confuzie și anxietate în rândul pacienților (Joffe, 2003: 89-102).

În cadrul discursului medical, claritatea și precizia sunt esențiale. Informațiile trebuie transmise într-un mod simplu, ușor de înțeles, astfel încât pacientul să poată lua decizii informate privind sănătatea sa. Acest lucru presupune simplificarea limbajului fără a sacrifica exactitatea

termenilor (Bensing, 2000). Astfel, în loc să folosească termeni complicați, un medic ar putea să explice o afecțiune într-un mod simplu și accesibil, apelând la metafore bine alese, ajutând astfel pacientul să înțeleagă mai bine diagnosticul și tratamentul.

Discursul medical nu este doar unul tehnic, ci și unul interuman, care implică empatie și înțelegere. Medicii trebuie să țină cont de aspectele psihologice și emoționale ale pacienților. Așadar, un discurs medical eficient trebuie să combine informațiile tehnice cu abordarea unui limbaj empatic, care să ajute pacientul să facă față situației medicale (Kurtz et al., 2005). Acest aspect este esențial în construirea unei relații de încredere între pacient și medic, astfel se impune utilizarea metaforelor în practica de zi cu zi, pentru a substitui termenii medicali greu accesibili pentru pacienți cu unii simpli de descifrat.

De asemenea, în cadrul interacțiunii medic-pacient, nu doar cuvintele contează, ci și comunicarea nonverbală. Gesturile, tonul vocii, expresiile faciale și contactul vizual sunt toate elemente esențiale care pot întări sau slăbi mesajul transmis verbal. De exemplu, un ton calm și o postură deschisă pot ajuta pacientul să se simtă în siguranță și confortabil în timpul consultației (Silverman et al., 2013).

Un alt aspect important în discursul medical este diversitatea culturală și lingvistică a pacienților. Medicii trebuie să fie conștienți de diferențele culturale care pot influența modul în care pacienții înțeleg și interpretează informațiile comunicate prin metafore. În multe cazuri, pacientul poate avea o altă viziune asupra sănătății și tratamentului decât medicul, datorită normelor culturale sau religioase. De exemplu, în anumite culturi, anumite afecțiuni pot fi percepute diferit sau pot exista credințe tradiționale care intră în conflict cu tratamentele moderne (Leininger, 2002). În aceste situații, este esențial ca medicul să adopte o abordare sensibilă și să își adapteze discursul astfel încât să respecte credințele și valorile pacientului, asigurându-se totodată că informațiile importante sunt corect comunicate, prin alegerea cu grijă a unor metafore potrivite contextului.

3. Material și metodă

În cadrul acestei lucrări, am analizat pe de o parte articole primare referitoare la comunicarea în domeniul medical, iar pe de altă parte discursuri din cabinetul medical propriu din orașul Pitești, județul Argeș, și am identificat prin metoda observării directe diverse tipuri de metafore folosite în comunicarea cu pacientul, menite să faciliteze transmiterea clară a informațiilor.

Cele mai relevante forme de discurs medical analizate sunt:

Discursul diagnostic are loc în cadrul consultației și se concentrează pe comunicarea diagnosticului pacientului. Deși este esențial ca informațiile să fie clare și precise, acest tip de discurs presupune și o sensibilitate deosebită. De exemplu, un medic trebuie să fie atent atunci când comunică un diagnostic grav sau incurabil, astfel încât pacientul să poată înțelege realitatea fără a se simți speriat sau copleșit (Stewart et al., 2003).

Discursul terapeutic se referă la comunicarea legată de tratamentele și opțiunile de îngrijire. Acest tip de discurs este, de asemenea, foarte tehnic, dar include și o componentă educativă. Medicii trebuie să explice clar pacientului despre posibilele tratamente, efectele secundare și prognoza, astfel încât pacientul să poată lua decizii informate în legătură cu propriul tratament (Bensing, 2000).

Discursul preventiv se concentrează pe educarea pacientului despre importanța profilaxiei sau a prevenției, cum ar fi vaccinările, stilul de viață sănătos sau examenele de rutină. Acest tip de

discurs necesită un echilibru între informațiile medicale și motivația personală, pentru a încuraja pacientul să adopte comportamente sănătoase.

Discursul de consiliere este o formă esențială de discurs medical, în special în cazurile de boli cronice sau terminale. În aceste situații, discursul medical trebuie să fie delicat și empatic, ajutând pacientul să înțeleagă nu doar aspectele tehnice ale bolii, ci și impactul emoțional și psihologic al acesteia (Kurtz et al., 2005).

4. Rezultate observate: metaforizarea limbajului medical

Articolul își propune să evidențieze rolul și impactul metaforelor în discursurile medicale, sintetizând atât beneficiile, cât și riscurile folosirii acestora.

Metaforele sunt forme de exprimare care implică transferul sensului dintr-un domeniu la altul, folosind imagini sau comparații pentru a descrie fenomene abstracte. (Lakoff, 1980) În medicina modernă, ele sunt utilizate pentru a explica concepte complexe, de la procese biologice și mecanisme ale bolilor, până la descrierea tratamentelor și a impactului acestora asupra corpului uman. De exemplu, termenii precum „lupta împotriva cancerului” sau „bătălia cu boala” sunt metafore frecvent întâlnite, care aduc în prim plan boala ca pe un dușman de înfrânt. (Krenn, 2016: 97-104)

Astfel, o primă categorie identificată în discursurile medicale o constituie metaforele de luptă. Acestea sunt foarte populare în limbajul medical, în special în descrierea bolilor grave, precum cancerul. Boala este văzută ca un „dușman” pe care pacientul trebuie să-l „înfrunte” sau „să-l învingă” (Gibbs, 2008). De exemplu, expresia „pacientul a pierdut lupta cu cancerul” transmite ideea unei bătălii în care boala a fost mai puternică decât pacientul. Aceste metafore pot influența percepția pacientului despre boala sa, iar uneori pot crea presiune emoțională sau sentimentul de eșec, mai ales în cazurile în care tratamentele nu au succes. Se impune așadar o abordare delicată a metaforelor de luptă, pentru a nu crea un sentiment de demoralizare pacientului suferind.

În limbajul medical se utilizează de asemenea și metafore mecaniciste. Acestea sunt folosite pentru a descrie corpul uman sau diverse funcții fiziologice, de obicei prin comparații cu mașinării sau aparate. De exemplu, „sistemul cardiovascular este o pompă” sau „corpul funcționează asemenea unui motor”. Aceste metafore ajută la explicarea proceselor biologice complexe și permit pacientului să înțeleagă, într-un mod simplu, cum funcționează organismul (Krenn & Schmitt, 2016). Totuși, aceste imagini pot reduce complexitatea corpului uman la o simplă „piesă de schimb”, la un ansamblu ingineresc, ignorând aspectele emoționale și psihologice ale experienței pacientului.

În comunicarea medicală, se apelează totodată și la metafore de călătorie. Călătoria este adesea folosită ca o metaforă pentru procesul de tratament sau pentru parcursul bolii. „Drumul către recuperare” sau „călătoria unei persoane către vindecare” sunt exemple de metafore care sugerează un proces de evoluție sau transformare. Aceste imagini pot ajuta pacientul să vizualizeze progresul și să adopte o abordare mai optimistă în fața unui tratament îndelungat sau dificil (Charon, 2006).

Alte metafore comune identificate sunt cele care sugerează o schimbare în starea de sănătate a pacientului, cum ar fi „restaurarea echilibrului” sau „repararea corpului”. Acestea transmit ideea că boala poate fi remediată, iar corpul poate fi „vindecat” (Dourish, 2017: 23-34). Deși ele pot oferi o viziune pozitivă asupra tratamentului, pot, de asemenea, să simplifice procesul de recuperare, ignorând posibilele complicații sau impactul pe termen lung al bolii.

Acestea sunt un element fundamental al limbajului uman, fiind utilizate pentru a exprima concepte abstracte prin intermediul unor imagini mai familiare. În domeniul medical, metaforizarea limbajului joacă un rol crucial în comunicarea informațiilor complexe despre sănătate, boală și tratament. Utilizarea lor poate ajuta pacienții să înțeleagă mai bine condițiile lor de sănătate, dar poate crea și confuzie sau stres, în funcție de modul în care sunt alese și explicate.

În limbajul medical cotidian, metaforele identificate sunt utilizate pentru a descrie procese complexe sau abstracte într-un mod mai accesibil. Voi evidenția în continuare câteva **exemple** de metafore frecvent întâlnite în discursul medical din cadrul clinicilor și al spitalelor, în special atunci când abordăm problema capacității de apărare a organismului:

- *„Lupta împotriva bolii”*

Aceasta este o metaforă foarte utilizată pentru a descrie procesul prin care pacientul înfruntă o boală gravă, cum ar fi cancerul. Boala este văzută ca un „dușman” care trebuie „înfrânt”. Utilizarea acesteia are totodată un rol bine definit și în conștientizarea pacientului în ceea ce privește adoptarea unei atitudini de învingător.

- *„Bătălia cu boala”*

Similar cu „lupta împotriva bolii”, aceasta sugerează ideea unui conflict între pacient și afecțiune: „Pacientul a pierdut bătălia cu boala.” Prin folosirea acesteia, este ilustrată ideea că tehnica și progresul medical nu sunt întotdeauna suficiente, din păcate, pentru a combate anumite patologii agresive.

- *„Călătoria cu boala cronică”*

Asemenea unui drum lung și plin de obstacole, această metaforă este folosită pentru a descrie procesul continuu al unei afecțiuni cronice. De exemplu: „Aceasta este o călătorie pe termen lung, dar cu tratament corect, puteți avea o viață normală în continuare.” Așadar, recomandarea medicului este ca pacientul să facă front comun cu patologia sa și să o accepte, în vederea gestionării mai facile a întregului proces medical care urmează.

- *„Sistemul imunitar este un soldat/ o armată”*

Metafora folosește imaginea unui soldat care apără corpul de invadatori pentru a descrie cum funcționează sistemul imunitar. De exemplu: „Sistemul imunitar luptă împotriva infecțiilor ca un soldat în tranșee.” În acest sens, este creată o imagine vizuală semnificativă, care descrie un proces microbiologic invizibil și complex, ajutând pacientul să își formeze o imagine clară asupra fiziologiei și a imunității sale.

- *„Scutul împotriva infecțiilor”*

Sistemul imunitar este adesea descris ca un „scut” care protejează organismul de infecții și boli. De exemplu: „Vaccinul formează un scut de protecție împotriva virusului.” Această analogie îi conferă încredere pacientului prin certitudinea că există ceva palpabil, un scut, care va funcționa precum o barieră împotriva microorganismelor.

Aceste metafore constituie, deci, câteva exemple concrete despre cum limbajul medical poate folosi imagini familiare pentru a comunica despre fenomene complexe și abstracte, facilitând astfel înțelegerea proceselor de sănătate și tratament de către pacienți. (Krenn & Schmitt, 2016: 97-104)

5. Discuții

Unul dintre principalele beneficii ale utilizării metaforelor în discursul medical este faptul că acestea facilitează înțelegerea unor concepte complexe. Prin transformarea unor procese invizibile (cum ar fi reacțiile chimice din organism) într-o imagine mai concretă, metaforele ajută pacienții să înțeleagă mai ușor cum funcționează tratamentele sau de ce trebuie să urmeze anumite

proceduri. Așadar, metaforele pot avea și o latură persuasivă în adoptarea unui plan de tratament propus de către medic. În plus, metaforele pot contribui la dezvoltarea unei relații empatice între medic și pacient, deoarece ele pot exprima o înțelegere a experienței pacientului. De exemplu, utilizarea unui limbaj care face referire la „luptă” pacientului împotriva unei boli poate valida sentimentele de frustrare și suferință ale acestuia (Krenn & Schmitt, 2016: 97-104). Cu toate acestea, acest tip de limbaj trebuie folosit cu delicatețe, deoarece poate crea presiuni inutile asupra pacientului, mai ales în cazurile de boli incurabile.

O situație particulară o constituie și specializările medicale pediatrice, unde metafora poate juca un rol crucial în a ajuta copiii să își depășească teama de personalul medical. De exemplu, prin intermediul poveștilor sau jocurilor, medicul stomatolog pedodont poate ajuta copilul să înțeleagă procesul stomatologic și să îl perceapă ca pe o experiență mai puțin înfricoșătoare. Prin analogie, instrumentele folosite pot fi metaforizate sau personificate prin asociere cu anumite personaje pe care micul pacient le cunoaște – cum ar fi turbina sau piesa folosită pentru îndepărtarea cariilor poate fi asemănată cu o „albinuță”, iar aspiratorul de unică folosință folosit pentru îndepărtarea salivei în timpul tratamentelor poate fi asociat ca fiind „Setilă” – aceste analogii sporind confortul copilului, mai ales în cazul micuților pacienți cu anxietate crescută sau care au avut experiențe neplăcute anterior la medic.

Ca și provocări ale discursului medical, putem sublinia necesitatea asigurării unui limbaj accesibil. Mulți pacienți se simt copleșiți de terminologia complexă și pot să nu înțeleagă complet diagnosticul sau tratamentul recomandat. De asemenea, barierele de comunicare pot apărea din cauza diferențelor culturale sau lingvistice, iar medicii trebuie să fie pregătiți să gestioneze aceste situații (Leininger, 2002). O altă provocare semnificativă este timpul limitat al consultațiilor, care face dificilă transmiterea tuturor informațiilor necesare într-un mod accesibil și complet. În multe cazuri, medicii se află sub presiunea de a oferi un diagnostic rapid, fără a avea suficient timp pentru a discuta pe larg cu pacientul despre opțiunile de tratament și prevenție. De aceea prin metaforizare pot fi înglobate numeroase informații într-un mod concis și simplu de perceput de către beneficiar.

Deși metaforele pot fi utile în unele contexte, ele pot avea și efecte negative. De exemplu, utilizarea excesivă a metaforelor de „luptă” poate duce la o „victimizare” a pacientului și poate induce un sentiment de eșec atunci când tratamentele nu au succes (Gibbs, 2008). De asemenea, metaforele mecaniciste pot reduce complexitatea experienței pacientului la o simplă „defecțiune tehnică”, ignorând dimensiunea umană și emoțională a bolii. Utilizarea eficientă a metaforelor poate îmbunătăți educația medicală și poate facilita consilierea pacientului. Este esențial ca medicii să fie conștienți de impactul pe care metaforele îl pot avea asupra pacientului și să își adapteze discursul în funcție de nevoile acestuia. Medicul trebuie să aleagă metafore care să fie în concordanță cu cultura și înțelegerea pacientului, pentru a evita interpretările greșite sau confuzia (Charon, 2006).

6. Concluzii

În ceea ce privește discursurile medicale analizate, putem afirma că ele reprezintă o componentă esențială în îngrijirea pacientului și implică mult mai mult decât simpla utilizare a unui limbaj tehnic. O comunicare eficientă necesită o combinație de claritate, empatie și înțelegere culturală, astfel încât să asigure o relație de încredere. De asemenea, fiecare discurs trebuie să fie adaptat contextului fiecărei consultații, având în vedere totodată și nevoile emoționale ale pacientului. Sociolingvistica în medicină analizează modul în care limbajul și variabilele sociale influențează interacțiunea dintre medici și pacienți. Comunicarea medicală nu este doar un transfer de informații, ci și un proces complex afectat de factori precum statutul socio-economic, dialectele,

jargonul medical și barierele culturale. Astfel, acest articol evidențiază impactul sociolingvisticii asupra îngrijirii medicale și strategiile – precum adoptarea metaforelor în limbajul medical cotidian - pentru îmbunătățirea comunicării medic-pacient. În practica mea medicală, am remarcat că, de cele mai multe ori, utilizarea metaforelor în interacțiunea cu pacienții, în special în explicarea unui plan de tratament, simplifică decodarea mesajului de către aceștia și implicit contribuie la consolidarea legăturii dintre medic și pacient. Gradul de satisfacție în ceea ce privește serviciile medicale crește, iar feed-back-ul este unul pozitiv. Astfel, pacientul capătă încredere, ceea ce constituie primul pas în stabilirea unei relații armonioase de colaborare pe termen lung.

Așadar, metaforizarea limbajului medical este un instrument puternic, dar complex, care poate ajuta pacienții să înțeleagă mai ușor procesele și tratamentele medicale. Totuși, utilizarea acestora trebuie să fie atent gestionată, pentru a evita confuzia sau presiunea inutilă asupra pacientului. Este important ca profesioniștii din domeniul sănătății să fie conștienți de puterea metaforelor și să le utilizeze în mod responsabil, în funcție de contextul și nevoile fiecărui pacient.

BIBLIOGRAPHY:

1. Bensing, J. M. (2000). Beyond language: The role of speech in medical communication. In M. W. T. H. P. L. V. K. (Ed.), *The language of medicine* (pp. 45-58). Kluwer Academic Publishers.
2. Charon, R. (2006). *Narrative medicine: Honoring the stories of illness*. Oxford University Press.
3. Dourish, P. (2017). The role of metaphors in health communication. *International Journal of Medical Informatics*, 103, 23-34.
4. Gibbs, R. W. (2008). *The cambridge handbook of metaphor and thought*. Cambridge University Press.
5. Joffe, H. (2003). The importance of communication in health care. *Journal of Communication in Healthcare*, 4(2), 89-102.
6. Krenn, S., & Schmitt, T. (2016). Metaphors in health communication. *Medical Humanities*, 42(2), 97-104.
7. Kurtz, S. M., Silverman, J. D., & Draper, J. (2005). *Teaching and Learning Communication Skills in Medicine*. Radcliffe Publishing.
8. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
9. Leininger, M. (2002). *Culture care diversity and universality: A worldwide theory of nursing*. Jones & Bartlett Publishers.
10. Mayo Clinic. (2021). *Medical Terminology*. Retrieved from <https://www.mayoclinic.org>, accesat în 05.04.2025
11. Silverman, J., Kurtz, S., & Draper, J. (2013). *Skills for Communicating with Patients*. CRC Press.
12. Stewart, M., Brown, J. B., & Weston, W. W. (2003). *Patient-centered medicine: Transforming the clinical method*. SAGE Publications.